

A pedagógusok szakmai személyiségének újszerű fejlesztési lehetősége: a szupervízió

Napjainkban egyre több pedagógus panaszkodik arról, hogy a mindennapi munka során gyorsan „elhasználódnak”. Sok a megoldhatatlan, vagy annak látszó probléma, ugyanakkor kevés az igazán hatékony, adekvát megoldás, melyek segítségével sikerélménye lehet a problémák kezelésében. A szupervízió egyike lehet azon eszközöknek, amelyek lehetőséget nyújthatnak a szakmai személyiség karbantartására és hatékony fejlesztésére.

A szupervízió a szakmai interakció és a szakmai személyiség konfliktusaira reflektáló személyes tanulási folyamat, amely a munkahelyi mindennapok és az intézmény speciális problémakonstellációit egy különleges megbeszélési helyzetben, szisztematikusan világítja be. Ezzel a folyamattal segíti a mélyebb megértést és a feldolgozást. A szakmai interakciókból gyakran fakadnak egyedül kezelhetetlen problémák és konfliktusok, ezek megoldására jelent a szupervízió tanulást, fejlődést, személyes hatékonyságnövekedést egy olyan folyamat keretében, amely szerződésen alapul, s a saját szakmai tapasztalatokból indul ki, és mindig oda csatol vissza. A szupervízió lényegi eleme az önreflexió, a szupervízor reflektív jelenléte.

A szupervízió folyamatjellegű. Egyrészt folyamatos együttműködésen, együttgondolkodáson alapul, másrészt az esetek feldolgozása is az eset folyamatára, előzményeire és következményeire utal. Ez azért fontos, mert a gyakorlati életben, bár részesei vagyunk bizonyos folyamatoknak, azoknak csupán a végeredményével szembesülünk, és sokszor nem ismerjük fel, valójában milyen úton értük el az eredményt.

A szupervízió célja, hogy a szupervizáltak megismerhessék a folyamatban saját kendőzetlen szerepüket, erényeiket, hibáikat, saját belső lehetőségeiket, segít nekik eszközt adni, végrehajtani a szükséges korrekatív kognitív és érzelmi lépéseket.

A szupervízor mindig „kívülről jövő”, elfogulatlan szakember, aki nem tagja az adott tantesületnek, sőt nem fontos az sem, hogy jártas legyen a közoktatás útvesztőiben.

A SZUPERVÍZIÓ MŰVELETI KOMPETENCIÁJA

A szupervízió sok módszert befogadott és integrált, de nincsen általánosan elfogadott módszere. A szakmát nem ismerők, vagy megkérdőjelezők ezt az eklekticizmust támadják, ugyanakkor a szakma képviselői bátran vállalják. Minden, ami az önreflektivitást segíti, hozzájárulhat ahhoz, hogy a szupervízió résztvevői a velük történő dolgokat képesek legyenek egy külső pontról is szemlélni.

A reflektivitás, a reflektív jelenlét azt jelenti, hogy folyamatosan tudatosításra kerülnek a megismerés során keletkezett előfeltevések, vakfoltok, korlátok. Olyan nyitott helyzetek keletkeznek, amelyekben újabb és újabb jelentéstartalmak válnak megragadhatóbbakká.

A szupervíziós munkafolyamatban pl. egy tantestület valódi problémamegoldó csoporttá válhat, amelyben minden csoporttag megkapja a maximális támogatást ahhoz, hogy optimális hatékonysággal dolgozva, saját működését is megvizsgálva vegyen részt egy probléma fel-táró folyamatban.

Ez a helyzet más, mint a megszokott autokratív megközelítés, vagy a direkt tanácsadói magatartás, amelyekben behatárolódik a résztvevők tevékenységi köre. Az előzőekben a jelenlévők passzivitásra vannak kényszerítve, míg a szupervízióban a reflektív jelenlét következtében a résztvevők számára lehetővé válik az érzelmek és indulatok átélése, fel-dolgozása.

A SZUPERVIZOR SZEMÉLYE

A laikusok gyakran értetlenül állnak az előtt a kijelentés előtt, hogy a szupervizornak nem kell feltétlenül ismernie a terepet, ahol dolgozni fog, tehát nem kell a terep szakmai végzettségével rendelkeznie, sem pedig az onnan származó személyes működési tapasztalattal. Ho-gyan lehet akkor hatékony? Hogyan segítheti a folyamatban résztvevőket? A szupervizor személyénél fontos, hogy „mindig kívülről jön”, tehát nem lehet tagja a szupervízióban részt vevő munkahelyi közösségnek, dolgozhat más területen is, mint a szupervizáltak, de megfe-lelő terepkompetenciával kell rendelkeznie. Ez azt jelenti, hogy értse és átlássa az adott szakmai terep sajátosságait, működési dinamikáját.

A szupervizor lényegi eleme a reflektív jelenlét, legfőbb módszertani eszköze a reflektív kérdés.

Aki szupervízió vezetésére vállalkozik, magas önismereti készségekkel kell rendelkeznie, ké-pesnek kell lennie saját érzéseinek, pszichés működésének kezelésére. A megfelelő szemé-lyiségen kívül szakszerű tudást és gazdag módszerbeli eszköztárat is bírnia kell. A szupervizor igyekszik elfogulatlan lenni, nem minősít, nem ítélkezik, nem domináns és nem ad tanácsokat, megoldásokat. Az elakadásokban sem konkrét tanácsokat osztogat, hanem a megértés, a belátás és az önreflexió fejlesztésével segíti a szupervizáltakat.

A szupervízióban a szupervizált nem kerül függőségbe a szakértővel, hanem arra kap lehe-tőséget, hogy számba vegye erőtartálékait, és viszonyíthassa azokat a még elsajátítandó is-meretekhez és képességekhez.

A SZUPERVÍZIÓ FORMÁI

A szupervíziót általában szervezetek és képzések keretében végzik. Tárgya a saját szakmai munka önreflexiójának megtanulása, ezzel egy olyan eszköz elsajátítása, amely segíti a saját szakmai munka folyamatos jobbítását és a szakmai kompetencia fejlesztését.

Több formában is végezhető:

- egyéni szupervízió,
- csoportos szupervízió,
- team szupervízió,
- coaching,
- szervezeti szupervízió és
- kollegális konzultáció: „intervízió”

A pedagógiai terepen az egyéni, a csoport és a team szupervíziót célszerű alkalmazni.

Az egyéni szupervízióban a szupervizor és a szupervizált négy szemközti munkafolyamatban valósítja meg a szakmai személyiségfejlesztést. A csoportos szupervízió olyan munkaformát értünk, amikor a szupervízióban részt vevő pedagógus a munkahelyétől távol, egy szervezett, de egymás számára idegenekből álló csoport tagja. A team szupervízió a tantestületben, vagy a tantestületeken belüli, együtt dolgozó munkacsoportok számára szervezhető.

SZUPERVÍZIÓS ESETEK

Az érdemi munka a szupervizor és a szupervizált között zajlik, ebben a kontextusban az eset mindig az a konkrét történet, amelyből építkezhet, és ahová visszacsatolhat a szupervízió itt és most-jában zajló élményszintű tapasztalati tanulás.

Az eset szólhat a pedagógus munkájáról (oktatás, tanár-diák, tanár-szülő kapcsolatok stb...), de előkerülhetnek bonyolult kollegális együttműködési kapcsolatok is, megjelenhetnek a hierarchia hatalmi viszonyai, vagy a szakmai közélet. Tehát a szupervízióban eset lehet minden, ami a pedagógust a szakmai kontextusában foglalkoztatja, megérinti.

A szupervízió során gyakori jelenség, hogy a kezdetekben felszínes problémákat jelenítenek meg az esethozók, később, amikor a szupervizor és a szupervizáltak között kialakul a kölcsönös elfogadás és bizalom, előkerülnek a kollégák közötti konfliktusok, időben távolodva pedig a hatalom témája, a főnök-beosztott kapcsolat problémái.

A szupervízió témái lehetnek:

- diákokkal, szülőkkel való kapcsolat,
- saját szakmai működésmód átlátása,
- keretek, határok, kompetenciák tisztázása és tartása,
- értékszemlélet, előítéletek és ezek hatásai,
- kiégés (burnout) felismerése, megelőzése,
- tantestületen, nevelőtestületen belüli kapcsolatok átlátása és a velük való bánni tudás,
- intézményen belüli és kívüli együttműködések (szakmai csoporttal),
- saját egzisztenciális problémák a munkavégzés kontextusában.

A nemzetközi szupervíziós egyesületek tevékenysége következtében, valamint a szervezetek kooperatív munkaformáinak támogatása iránti növekvő igény eredményeként mára a szupervízió bevonult a szervezetek világába. Hazánkban a szupervízió része a szociális szakma továbbképzési módszereinek, és az egészségügyben is egyre szélesebb körben alkalmazzák. A pedagógusok körében a szupervízió egyelőre nem elterjedt, bár kultúrája már beköltözött az iskolaszervezet falai köré. A többség azonban soha nem hallott róla, nem ismeri ezt a módszert.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- BAGDY EMŐKE, WIESNER ERZSÉBET: *A szakmai személyiségfejlesztéssel szembeni elvárások és kritériumok* in.: *Minősített képzések, minőségi programok*. NCSZSI KIADVÁNYA, DEBRECEN, 2003. (SZERK.: DIÓ ZOLTÁN)
- BAGDY EMŐKE, WIESNER ERZSÉBET (SZERK.): *Szupervízió. Egyén-csoport-szervezet. Supervisio Hungarica*. PRINTX KIADÓ, BUDAPEST, 2005.
- BAKÓ TIHAMÉR: „Töréspontok mentén”. *Fejezetek a szupervíziós munkából*. ANIMULA, BUDAPEST, 1999.